

تأثیر تنوع اقتصادی بر پایداری نواحی روستایی (مطالعه موردی: نواحی روستایی شهرستان شهرکرد)

سلیمان صادقی چمن‌چنگی^{۱*} - احمد تقدیسی^۲ - سید اسکندر صیدایی^۳

۱- دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران

۲- استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران

۳- دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران

تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۱۱/۱۵ صص ۳۷-۲۵ تاریخ تصویب: ۱۳۹۴/۰۹/۰۱

چکیده

هدف: پژوهش حاضر در پی بررسی تأثیر تنوع اقتصادی بر پایداری در نواحی روستایی شهرستان شهرکرد، به عنوان رهیافتی برای بهینه‌سازی طرح‌ها و برنامه‌های آینده، کمک در تصمیم‌گیری‌ها و برنامه‌ریزی‌ها در جهت توسعه پایدار نواحی روستایی خواهد بود و نیز ارائه راهکارهای مناسب برای حفظ و تقویت پایداری در نواحی روستایی است.

روش: این پژوهش از نوع تحقیقات تحلیلی-پیمایشی است که در این پژوهش، از مجموع ۵۴ روستای شهرستان شهرکرد، ۲۷ روستا از چهار بخش مرکزی، لاران، بن و سامان در سه سطح جغرافیایی (کوهستانی، دره‌ای و دشتی) به عنوان روستاهای نمونه انتخاب شده‌اند و با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۳۷۵ خانوار از ۱۷۰۳۲ خانوار به عنوان حجم نمونه خانوار تعیین شده است. آن‌گاه، برای هر روستا نسبت یا سهم جامعه نمونه، با توجه به نسبت هر روستا به کل جامعه از نظر تعداد خانوار محاسبه شده است. روش مورد استفاده در این پژوهش برای دستیابی به نمونه پژوهشی، نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌بندی (طبقه‌ای) متناسب (نسبی) است. ابزار مورد استفاده، پرسش‌نامه می‌باشد که روایی آن از سوی اساتید گروه‌های جغرافیا و علوم اجتماعی مورد تأیید قرار گرفته و پایایی آن نیز با استفاده از ضریب آلفای کرنباخ برابر (۰/۶۵۳) به تأیید رسیده است.

یافته‌ها: در این پژوهش با استفاده از نرم‌افزار SPSS، تأثیر تنوع اقتصادی بر پایداری، مورد سنجش قرار گرفت. نتایج آزمون هم‌بستگی گویای آن است که بین دو متغیر تحقیق، در سطح ۰/۷۶۵، در هم‌بستگی پیرسون رابطه وجود دارد و این رابطه در سطح خطای ۱ درصد معنادار است. همچنین، نشان‌دهنده هم‌بستگی مستقیم بین تنوع اقتصادی و ابعاد پایداری روستایی است؛ علاوه بر این، روستاها را از نظر پایداری اقتصادی، در سه سطح جغرافیایی «دره‌ای (رودخانه‌ای)، دشتی و کوهستانی» نیز رتبه‌بندی کرده که روستاهای رودخانه‌ای به دلیل بهره‌مندی از تنوع درآمدی، دارای پایداری بالاتری نسبت به سایر نواحی می‌باشند.

راهکارهای عملی: در این راستا، بهترین راهکار برای ارتقای وضعیت درآمدی روستاییان از طریق تنوع‌بخشی به اقتصاد با تأکید بر توان محیطی آن‌ها به دست می‌آید.

کلیدواژه‌ها: تنوع اقتصادی، پایداری، توسعه پایدار، شهرستان شهرکرد.

ارجاع: صادقی چمن‌چنگی، س.، تقدیسی، ا. و صیدایی، س. ا. (۱۳۹۵). تأثیر تنوع اقتصادی بر پایداری نواحی روستایی (مطالعه

موردی: نواحی روستایی شهرستان شهرکرد). *مجله پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی*، ۵(۳)، ۲۵-۳۷.

<http://jrrp.um.ac.ir/index.php/RRP/article/view/44097>

۱. مقدمه

۱.۱. طرح مسأله

با شروع قرن حاضر با گذشت زمان، مفهوم پایداری بسیار مورد توجه قرار گرفته است؛ توجه به پایداری به دلیل آگاهی از وخیم‌تر شدن شرایط طبیعی و همچنین، درک این موضوع است و در بیش‌تر کشورهای در حال توسعه، به‌ویژه در مناطق روستایی که سیستم‌های اقتصادی و نظام‌های اجتماعی حاکم، توان کافی برای رفع نیاز همه انسان‌ها را ندارد، مفهوم پایداری یک پایگاه ایدئولوژیکی به منظور تلاش برای توسعه با هدف ایجاد ارتباط بین جوامع انسانی و محیط طبیعی، به وجود آورده‌است.

در دو دهه اخیر بشر با تناقض‌های زیادی؛ از جمله تداوم گرسنگی تخریب و گسترش فرسایش‌های محیطی، تبعیض و نابرابری‌های اجتماعی، گسترش فقر، عدم توزیع درآمد در نقاط مختلف، به‌ویژه در نقاط روستایی و همچنین، در بخش کشاورزی با سایر بخش‌های اقتصادی روبه‌رو شده است. بنابراین، در صورتی که این روند در مسیر فعلی خود باقی بماند، صدها میلیون نفر در عدم امنیت غذایی به سر خواهند برد و میلیون‌ها کودک هرساله از سوء تغذیه جان خواهند سپرد. مسأله تغذیه جمعیت روبه‌رشد که اغلب نیز شهری هستند، مستلزم مدیریت مناسب‌تر تعامل با طبیعت، به‌ویژه با آب و زمین است. بهبود کیفیت زندگی برای کسانی که امروزه در فقر زندگی می‌کنند و همچنین، برای ۲ تا ۳ میلیارد نفری که طی نیم قرن آینده به جمعیت جهان اضافه خواهند شد، لازمه مسیر رشدی است که مسائل اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی را هم‌زمان در آن لحاظ شود.

مناطق روستایی به عنوان یکی از مهم‌ترین قطب‌های اقتصادی کشور، می‌توانند در تولید ناخالص ملی، تأمین نیازهای غذای جمعیت، مواد اولیه و در نهایت، در رشد و توسعه اقتصادی کشور، نقش برجسته‌ای داشته باشد. نقش و جایگاه روستا در فرآیند توسعه اقتصادی، اجتماعی و سیاسی در مقیاس محلی، منطقه‌ای، ملی و پیامدهای توسعه‌نیافتگی مناطق روستایی؛ چون فقر گسترده، نابرابری فزاینده، رشد سریع جمعیت، بیکاری، مهاجرت، حاشیه‌نشینی شهری و غیره موجب شده تا به توسعه روستایی توجه بیش‌تری شود و حتی آن را بر توسعه شهری مقدم بدانند.

کاهش جمعیت، نبود امکانات اشتغال، ناپایداری در توسعه اقتصادی و اجتماعی حوزه‌های روستایی، پایین بودن درآمد، نبود فرصت‌های اشتغال در بخش کشاورزی، قرار گرفتن بخش عمده‌ای از جمعیت روستایی در حاشیه، بی‌توجهی به نقش زنان در فرآیند توسعه انتقال‌ندادن منافع عمومی به مناطق روستایی و انتقال درآمد اندک روستاییان به شهرها، افزایش جمعیت زیر خط فقر، سوء تغذیه و تخریب مستمر منابع تولید آب و خاک، نابرابری دسترسی به فرصت‌های مختلف و غیره از مهم‌ترین عوامل ناپایداری روستاهاست که باعث برهم خوردن تعادلی شده که طی قرون متمادی شکل گرفته است، تخریب و انواع آلودگی‌های زیست‌محیطی در نتیجه مهاجرت‌های فزاینده جمعیت و تخلیه بسیاری از سکونت‌گاه‌های روستایی است (پاپلی یزدی، ۱۳۸۱، ص. ۲۰). بی‌توجهی به زیرساخت‌های فرهنگی و اجتماعی توسعه؛ مانند مشارکت و مدیریت محلی، موجب شده است که زیرساخت‌های عمرانی به‌وجودآمده بعد از انقلاب هم نتواند جمعیت روستایی را حفظ و تثبیت کند و متأسفانه شاهد تخلیه روستاها هستیم. نتیجه این که همه شرایط حاکم در نواحی روستایی، نشان‌گر ناپایداری آن‌ها در ابعاد مختلف و تعارض آن‌ها با پایداری و اهداف سند چشم‌انداز کشور است.

شهرستان شهرکرد یکی از شهرستان‌های استان چهارمحال و بختیاری است. این شهرستان از ۴ بخش ۱۰ شهر ۸ دهستان و ۵۴ روستا با جمعیتی بالغ بر ۳۶۸۴۶۶ نفر تشکیل شده است. این شهرستان نیز همانند سایر نقاط کشور، بخش زیادی از جمعیت روستایی خود را به نفع مناطق شهری از دست داده است؛ به گونه‌ای که طی دوره سرشماری ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰ جمعیت روستایی این شهرستان از ۱۴۰۳۸۹ به ۱۱۰۶۷۱ نفر کاهش یافته است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰، ص. ۲۵)؛ یعنی کاهش معادل ۲،۲ درصد در سال بوده است و روند کنونی نشان می‌دهد که این رقم طی سال‌های آینده نیز افزایش خواهد یافت. از سوی دیگر، با توجه به متوسط بارندگی این شهرستان (۲۹۵ میلی‌متر در سال) با کمبود شدید آب روبه‌روست و برداشت بی‌رویه از سفره‌های آب زیرزمینی که مهم‌ترین منبع تأمین آب بخش غالب این شهرستان می‌باشد، باعث تقلیل منابع آبی دشت‌های داخلی این شهرستان شده است و به تبع آن، پایداری اکولوژی، به‌خصوص در بخش کشاورزی و روستایی را با مخاطره

نواحی سه کشور کلمبیا، زیمبابوه و هند اشاره کرد (پتر هاردی، ۱۹۹۹، صص. ۱۴۱-۱۲۹).

- قاسمی و جوان (۱۳۹۳) در مقاله خود با عنوان «تبیین رابطه تنوع بخشی فعالیت‌های اقتصادی و توسعه پایدار روستایی»، به نوعی اعتقاد دارند که آنتی تز ناپایداری «تنوع بخشی» است و به تبیین رابطه تنوع بخشی فعالیت‌های اقتصادی و پایداری سکونت‌گاه‌های روستایی شهرستان مشهد می‌پردازند. آن‌ها همچنین، به منظور بررسی دقیق‌تر رابطه بین پایداری و تنوع، از آزمون هم‌بستگی پیرسون استفاده کرده‌اند که رابطه بین پایداری و تنوع مستقیم به میزان ۰,۷۷ و از نظر شدت، قوی بوده است. در واقع، از نظر آن‌ها تنوع بخشی فعالیت‌های اقتصادی در نواحی روستایی می‌تواند موجب پایداری سکونت‌گاه‌های روستایی شود.

- فراهانی (۱۳۸۵) در پژوهش خود، با عنوان «ارزیابی پایداری در نواحی روستایی با تأکید بر عوامل اقتصادی اجتماعی، مطالعه موردی شهرستان تفرش»، با استفاده از تکنیک بارومتری، میزان پایداری را با توجه به دو شاخص رفاه بشری و رفاه اکوسیستم معین کرده است. در نهایت، تأثیر عوامل اقتصادی را برای پایداری نواحی روستایی، بیش‌تر از سایر عوامل دانسته است.

- کاویانی (۱۳۸۶) در پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود با عنوان میزان پایداری سکونت‌گاه‌های روستایی بخش سیمینه شهرستان بوکان به این نتیجه رسیده است که روستاهایی که توان اقتصادی بالاتری داشته‌اند، با پذیرش مظاهر شهری تن به تغییر عملکرد داده و در همین راستا، روستاهای مراکز دهستان از خدمات و پایداری بیش‌تری بهره‌مند هستند.

در پژوهش‌های بررسی‌شده با موضوعات مرتبط با توسعه پایدار روستایی و یا نزدیک‌تر به موضوع، (تأثیر تنوع اقتصادی بر پایداری نواحی روستایی) نشان می‌دهد که سابقه مطالعات انجام‌شده در این خصوص به کم‌تر از یک دهه بازمی‌گردد در حالی که این موضوع در کشورهای پیشرفته بیش از دو دهه است که مورد توجه واقع شده است. در کشورهای توسعه‌یافته با ایجاد اشتغال در بخش‌های غیرکشاورزی، سطح درآمد روستاییان را افزایش می‌دهند و در کشورهایی همانند کشور ما نیز رابطه تنگاتنگی بین تنوع اقتصادی و کاهش فقر وجود دارد. در برخی از پژوهش‌ها، نقش دولت‌ها در ترویج منابع درآمدی در نواحی روستایی بسیار بااهمیت به شمار می‌آید.

بیش‌تری روبه‌رو کرده است (معاونت برنامه‌ریزی استانداری استان چهارمحال و بختیاری استان، ۱۳۹۰).

سال خوردگی جمعیت کشاورز و مهاجرت بخش جوان جمعیت نواحی روستایی، از میان رفتن سرمایه‌های اجتماعی و نهادهای سنتی مدیریت روستایی، نابودی صنایع دستی، قیمت پایین محصولات کشاورزی و محرومیت اقتصادی نبود اشتغال، نرخ بالای بیکاری، نبود سیستم مدرن و مکانیزه آبیاری، عدم رشد مناسب بهره‌وری در بخش کشاورزی، نابرابری این بخش از حیث درآمدی با سایر بخش‌های اقتصاد، نابرابری درآمدی و خدمات بین نقاط شهری و روستایی و زیر خط فقر قرار داشتن بسیاری از خانوارهای روستایی، موجب ناپایداری اقتصادی و اجتماعی در نواحی روستایی شده است.

۲.۱. پیشینه نظری تحقیق

طی سال‌های اخیر، مطالعات زیادی در خصوص توسعه پایدار به عمل آمده است؛ ولی براساس مروری که روی منابع علمی صورت گرفته است و با توجه به جست‌وجو در پایگاه‌های اطلاعات علمی، به نظر می‌رسد این نخستین بار است که در زمینه پایداری از منظر روستایی در نواحی روستایی شهرستان شهرکرد مطالعه می‌شود. با این حال، برخی سوابق موضوعی از این نوع تحقیق به این شرح بیان می‌شود:

- پژوهش‌های فراوانی در سطوح بین‌المللی، ملی و محلی از سوی آژانس‌ها، شرکت‌ها، سازمان‌ها، و دولت‌ها صورت گرفته است که به صورت مستقیم یا غیرمستقیم، شاخص‌هایی در زمینه ارزیابی توسعه پایدار را بررسی کرده‌اند که مشهورترین آن‌ها در سطح بین‌المللی گزارش «سیاتل پایدار» که در سال ۱۹۹۹ معرفی و ارائه شده است را می‌توان نام برد. برای این کار، بیش از ۲۵۰ شهروند انتخاب و مورد مطالعه قرار گرفتند. مجموعه‌ای از ۴۰ شاخص محیطی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی برای ارزیابی پیشرفت به سوی پایداری در سیاتل آمریکا سنجش شده است (تسویی و چو، ۲۰۰۹، صص. ۱۷۳-۱۹۶).

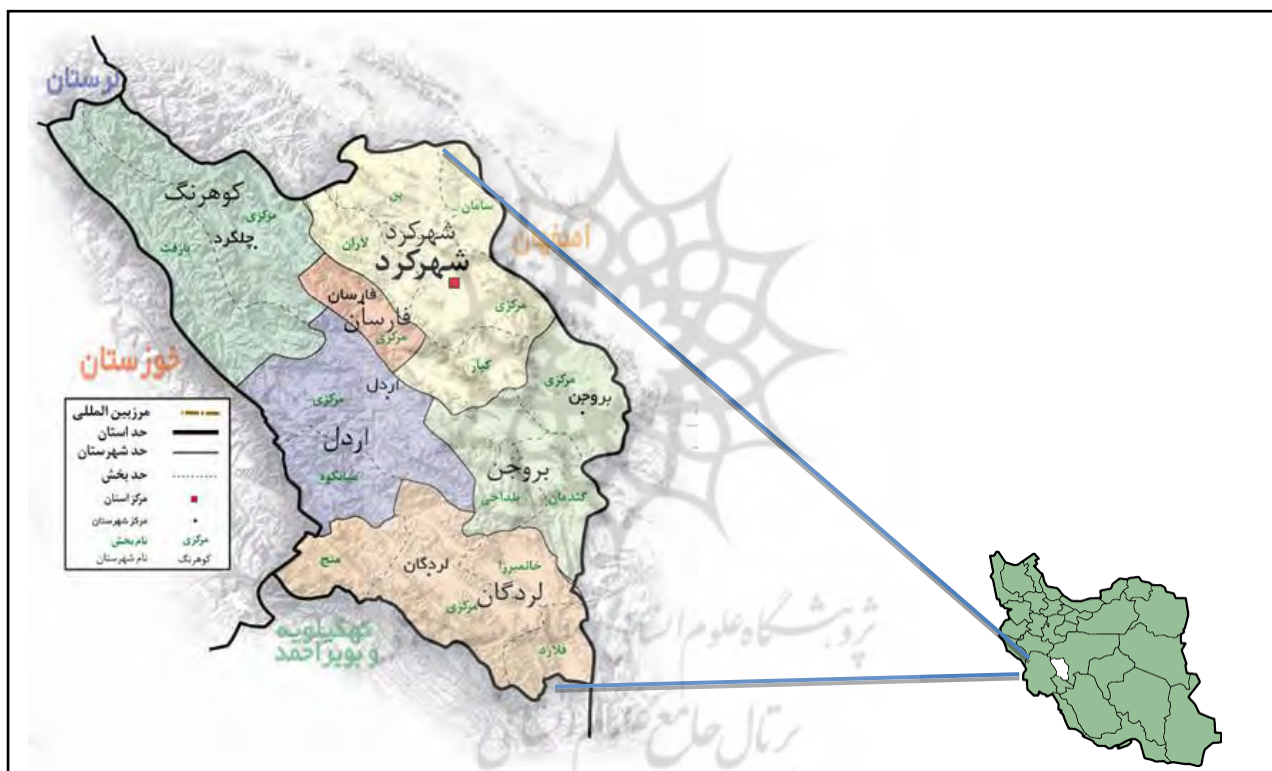
- مرکز تحقیقات بین‌المللی توسعه با عنوان پیشرفت به سوی پایداری (۱۹۹۸) در پروژه «حفاظت جهانی»، هدف این پروژه را توسعه یک رهیافت عملی و مجموعه روش‌هایی برای ارزیابی پیشرفت به سوی پایداری در سطوح مختلف می‌داند که از جمله آن‌ها می‌توان به بررسی پایداری در برخی از

استان واقع شده است که از شمال به شهرستان‌های تیران و فریدن استان اصفهان و از غرب به شهرستان‌های زرین‌شهر استان اصفهان و از جنوب به شهرستان‌های کیار و بروجن و از غرب به شهرستان فارس استان چهارمحال و بختیاری محدود می‌شود. مساحت این شهرستان ۲۹۴۲ کیلومتر مربع است که ۱۸ درصد مساحت استان چهارمحال و بختیاری را به خود اختصاص داده است (معاونت برنامه‌ریزی استانداری استان، ۱۳۹۰، ص. ۱۷).

۲. روش‌شناسی تحقیق

۱.۲. قلمرو جغرافیایی تحقیق

شهرستان شهرکرد یکی از شهرستان‌های استان چهارمحال و بختیاری است که بین طول‌های ۳۰° ۲۰' تا ۳۰° ۳۰' و عرض‌های جغرافیایی ۵۱° ۱۰' تا ۳۲° ۴۵' ۵۰' شمالی قرار گرفته است. شهرکرد مرکز استان چهارمحال و بختیاری، در غرب کشور قرار گرفته است. این شهرستان در دامنه شرقی ارتفاعات جهان‌بین و غرب ارتفاعات قراول‌خانه و کلاه قاضی قرار دارد. این شهرستان در شمال

شکل ۱- نقشه موقعیت شهرستان شهرکرد در کشور و استان

مأخذ: معاونت برنامه‌ریزی استانداری استان، ۱۳۹۲

پرسش‌نامه‌ها، از دیدگاه استادان گروه جغرافیا و علوم اجتماعی بهره برده شده است. برای سنجش پایایی نیز از روش‌های مختلفی استفاده می‌شود در این پژوهش، پایایی سؤالات پرسش‌نامه براساس آزمون آلفای کرونباخ تعیین شده است که پس از سنجش پایایی مفاهیم مورد نظر، مقادیر زیر برای آلفای کرونباخ به دست آمده است:

۲.۲. روش تحقیق

روش به‌کارگرفته‌شده در این تحقیق، تحلیلی-پیمایشی است. در این روش، برای جمع‌آوری اطلاعات، آمیزه‌ای از روش‌های تحقیق کتابخانه‌ای و میدانی استفاده می‌شود. از روش کتابخانه‌ای عمدتاً به منظور مطالعه و بررسی سابقه تحقیق و آشنایی با تجربیات کاربرد تنوع اقتصادی و توسعه روستایی استفاده شده است. همچنین، برای دستیابی روایی

در این مرحله، با توجه به پیشینه تحقیق، شاخص‌های مرتبط با متغیرهای تحقیق استخراج شده و با نظرسنجی از جامعه آماری، روابط متقابل متغیرها تعیین خواهد شد. علاوه بر متغیرهایی که به صورت مستقیم مورد سنجش قرار گرفته‌اند، سازه‌های پژوهش به وسیله چند شاخص و گویه‌های متعدد، مورد ارزیابی واقع شده‌اند. پس از کدگذاری سؤالات، تمامی گویه‌های یک سازه با یکدیگر جمع می‌شوند و نمره کل هر پاسخ‌گو تعیین خواهد شد (مقیاس‌سازی). جدول زیر نحوه سنجش متغیرها و سازه‌ها و ساختار هر یک از آن‌ها را نشان می‌دهد

جدول ۱- میزان آلفای کرونباخ گویه‌ها

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۳

مفهوم	تعداد گویه‌ها	آلفاکرونباخ
عوامل اجتماعی	۵۶	۰.۶۳
عوامل اقتصادی	۵۳	۰.۷۳۲
عوامل محیطی	۳۱	۰.۶۱

میزان آلفای کرونباخ در همه ابعاد، انسجام درونی سؤالات

پرسش‌نامه را تأیید می‌کند.

جدول ۲- معرفی ساختار صفات مورد مطالعه در پرسش‌نامه

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۳

صفات	ساختار	مقیاس	تکنیک سنجش
جنس	متغیر	اسمی	پرسش مستقیم
سن	متغیر	ترتیبی	پرسش مستقیم
وضعیت اشتغال	متغیر	ترتیبی	پرسش مستقیم
تحصیلات	متغیر	ترتیبی	پرسش مستقیم
هم‌گرایی و برون‌گرایی	متغیر	فاصله‌ای	طیف لیکرت
مسئولیت‌پذیری	متغیر	فاصله‌ای	طیف لیکرت
امید به زندگی	متغیر	فاصله‌ای	طیف لیکرت
احساس خوشبختی	متغیر	فاصله‌ای	طیف لیکرت
میزان مشارکت	متغیر	فاصله‌ای	طیف لیکرت
هم‌بستگی اجتماعی	متغیر	فاصله‌ای	طیف لیکرت
اعتماد اجتماعی	متغیر	فاصله‌ای	طیف لیکرت
تعلق مکانی	متغیر	اسمی	پرسش مستقیم
خدمات اجتماعی	متغیر	فاصله‌ای	طیف لیکرت
وضعیت مسکن	متغیر	فاصله‌ای	طیف لیکرت
وضعیت اشتغال	متغیر	اسمی	پرسش مستقیم
کالاهای بادوام	متغیر	اسمی	پرسش مستقیم
امنیت غذایی	متغیر	فاصله‌ای- ترتیبی	پرسش مستقیم
زمین کشاورزی	متغیر	فاصله‌ای- اسمی	پرسش مستقیم
صنایع دستی و خانگی	متغیر	اسمی	پرسش مستقیم
دامداری	متغیر	فاصله‌ای	پرسش مستقیم
فروش و میزان افزایش درآمد	متغیر	فاصله‌ای	طیف لیکرت
پایداری محیطی	متغیر	اسمی- ترتیبی	طیف و پرسش

بخش شامل بخش‌های مرکزی، سامان، بن و لاران و هشت دهستان و ۵۴ آبادی تشکیل شده است. طبق سرشماری سال ۱۳۹۰ شهرستان شهرکرد دارای ۳۴۰۳۸۲ جمعیت که از این تعداد، ۱۷٫۵ درصد برابر ۵۹۵۳۹ نفر ساکن نواحی روستایی و

۳.۲. جامعه آماری و روش نمونه‌گیری

جامعه آماری این پژوهش را ساکنان ۵۴ روستای شهرستان شهرکرد تشکیل می‌دهند. این شهرستان از چهار

جمله توان‌مندی‌های روستایی هستیم (ابراهیم زاده و آقاسی-زاده، ۱۳۸۸).

دست‌یابی به سطح قابل قبولی از فرآیند توسعه در تمامی مکان‌ها، مستلزم بهره‌گیری از همه‌گزینه‌های گوناگون و متنوع است و در سطح محلی، توسعه روستایی را می‌توان یکی از گزینه‌ها دانست که می‌تواند با برنامه‌ریزی اصولی و مناسب و شناسایی توان‌ها و تنگناهای موجود، نقش مؤثری را در تنوع‌بخشی به اقتصاد محلی و زمینه‌سازی برای توسعه روستاها بر عهده داشته باشد (قادری، عزتی و حسین‌پور، ۱۳۸۳، ص. ۶۳).

واژه پایداری، امروزه به طور گسترده‌ای به‌منظور توصیف جهانی که در آن، نظام‌های طبیعی و انسانی هم‌زمان با هم، بتوانند تا آینده‌ای دور ادامه حیات دهند، به کار گرفته می‌شود. در این زمینه، با توجه به اهمیت پایداری می‌توان به برگزاری چندین اجلاس جهانی طی سال‌های ۱۹۷۲ تا ۲۰۰۲ اشاره کرد که در تمامی آن‌ها توسعه پایدار به عنوان یکی از چالش‌های اصلی مورد توجه برگزارکنندگان آن بوده است. در واقع، توسعه پایدار به معنای توسعه همه‌جانبه اقتصادی، اجتماعی و محیطی است که در آن هدف، یافتن راه‌هایی است که انسان بدون تخریب ظرفیت‌های زیستی خود در همه ابعاد، نیازهای فعلی خود را با نگاهی به نسل‌های آینده برآورده سازد (فرهمنند و ابوطالبی، ۱۳۹۱). یکی از مهم‌ترین محورهای توسعه پایدار، توسعه پایدار روستایی است. برای بررسی توسعه پایدار روستایی، اساسی‌ترین معیار اندازه‌گیری، شاخص‌های موجود در این زمینه است که به طور کلی وضعیت جامعه مورد نظر را نشان می‌دهند. در حقیقت، شاخص‌ها اطلاعات مفیدی هستند که بیان‌گر وضعیت پایدار و یا ناپایدار نظام سکونت‌گاه‌های روستایی‌اند و پایداری نواحی روستایی را در جهت آینده‌نگری کامل بیان می‌کنند (فرهمنند و ابوطالبی، ۱۳۹۱). توسعه پایدار با مبانی پیچیده‌ای که با خود همراه دارد، سال‌هاست که در نوشتارهای جهانی مورد بررسی قرار می‌گیرد. از سوی دیگر، در سال‌های اخیر، بحث تنوع و تخصص اقتصادی در مباحث اقتصاد روستایی، شهری و منطقه‌ای جایگاه ویژه‌ای داشته است. تنوع اقتصادی به وجود شمار زیادی از انواع مختلف فعالیت‌های اقتصادی؛ مانند گردشگری، کشاورزی، خدمات در یک منطقه و یا به تعداد متعددی از فعالیت‌های اقتصادی یک منطقه که بین شماری از طبقات صنایع توزیع شده باشد، گفته می‌شود

۸۲٫۵ درصد برابر ۲۸۰۸۴۳ نفر ساکن نقاط شهری هستند. در نواحی روستایی این شهرستان، در مجموع، ۱۷۰۳۲ خانوار ساکن‌اند. (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰، ص. ۴۳). با توجه به این نکته که امکان مطالعه همه جامعه آماری به جهت وقت و هزینه امکان‌پذیر نیست. از این رو، از طریق نمونه‌گیری، اطلاعات جمع‌آوری شده است.

در این پژوهش، از مجموع ۵۴ روستای شهرستان شهرکرد، ۲۷ روستا؛ یعنی ۵۰ درصد روستاهای این شهرستان در سه سطح جغرافیایی، روستاهای دره‌ای (حاشیه رودخانه-ای)، روستاهای دشتی و روستاهای کوهستانی به عنوان روستاهای نمونه به صورت طبقه‌ای تصادفی انتخاب شده‌اند و با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۳۷۵ خانوار از ۱۷۰۳۲ خانوار، به عنوان حجم نمونه خانوار تعیین شده است و سپس، برای هر روستا نسبت یا سهم جامعه نمونه، با توجه به نسبت هر روستا به کل جامعه از نظر تعداد خانوار محاسبه شده است؛ ولی به دلیل این که تعدادی از روستاها کوچک بودند و سهم اندکی از پرسش‌نامه‌ها را به خود اختصاص می‌دادند، بنابراین، پرسش‌نامه‌های مربوط به آن‌ها برای دقت بیشتر افزایش داده شد و در نهایت، تعداد پرسش‌نامه‌ها از ۳۷۵ مورد به ۳۸۲ مورد افزایش یافت.

۳. مبانی نظری

توسعه پایدار را باید جریانی چندبعدی دانست که مستلزم تغییرات اساسی در ساخت اجتماعی، طرز تلقی عامه مردم و نهادهای ملی و نیز تسریع رشد اقتصادی، کاهش نابرابری و ریشه‌کن کردن فقر مطلق است. توسعه در اصل باید نشان دهد که مجموعه نظام اجتماعی، هماهنگ با نیازهای متنوع اساسی و خواسته‌های افراد و گروه‌های اجتماعی در داخل نظام، از حالت نامطلوب زندگی گذشته خارج شده و به سوی وضع یا حالتی از زندگی که از نظر مادی و معنوی بهتر است، سوق می‌یابد (بروکرو بورگس، ۲۰۰۸، ص. ۲۸۱). با توجه به این که ساختار اقتصادی ایران بعد از اکتشاف و بهره‌برداری از منابع نفتی به شدت متکی به صادرات نفت و درآمد ارزی حاصل از آن بوده و تلاش‌های به‌عمل آمده برای خروج از این وضعیت و اتخاذ سیاست‌های اقتصادی غیرنفتی، نتیجه چندانی نداشته است، اینک برای ایجاد توسعه‌ای همه‌جانبه و پایدار و همچنین، جای‌گزینی منابع جدید کسب درآمد به جای منابع نفتی کشور، نیازمند استفاده از تمامی امکانات و قابلیت‌ها؛ از

(فرهمند و ابوطالبی، ۱۳۹۱). در مقابل، مفهوم تنوع اقتصادی، تخصص اقتصادی قرار دارد که منظور از آن سبکی از تولید است؛ به طوری که یک بنگاه یا یک منطقه روی تولید دامنه-ای محدود از کالاها یا خدمات متمرکز شود تا به درجه بالاتری از کارایی در بین سیستم مشاغل یا مناطق دست پیدا کند (فرهمند و ابوطالبی، ۱۳۹۱). در ادبیات موضوع، بحث‌های نظری و تجربی بسیاری در زمینه اثر هر یک از این دو مفهوم بر رشد اقتصاد منطقه‌ای وجود دارد. چنین مباحثی برای برنامه‌ریزان منطقه‌ای و سیاست‌گذاران از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است؛ اما در کشور ما مطالعات روستایی و منطقه-ای در این زمینه بسیار ناچیز است. با توجه به اثرات گسترده صرفه‌های ناشی از تخصص و تنوع اقتصادی بر کارایی‌های اقتصادی، شناخت بیش‌تر آن گام مهمی در جهت‌دهی و اصلاح سیاست‌های اقتصادی به‌ویژه سیاست‌های تدوین طرح‌های آمایش استانی و مدیریت مؤثرتر منابع (طبیعی، مالی و سرمایه‌های انسانی) مربوط به آن است.

تنوع‌بخشی به اقتصاد سکونت‌گاه‌های روستایی در کشورهای درحال توسعه، سبب بهبود فرصت‌های شغلی غیرکشاورزی در مناطق روستایی شده و نیز تأثیر مهمی در رفاه خانوارهای روستایی دارد. امروزه، توسعه بخش‌های غیرکشاورزی و تنوع‌بخشی به فعالیت‌ها در روستاها، راه حل اساسی توسعه روستایی در بسیاری از جوامع است. بنابراین، تنوع‌بخشی به اقتصاد و درآمد خانوارهای روستایی، تنها با توسل به فعالیت‌های کشاورزی کارساز نبوده و نیست؛ بلکه ایجاد مشاغل متنوع یا تنوع‌بخشی به فعالیت‌ها، به عنوان یک راهبرد شناخته شده است (بارت، ۱۳۸۱، ص. ۲).

تنوع‌بخشی به فعالیت‌های درآمدزا تنها با هدایت منطقه به سمت فعالیت‌های جای‌گزین براساس منابع محلی و فرصت‌های شغلی جدید که برای نیروی کار آن منطقه ایجاد می‌شود، می‌تواند محقق شود. تنوع اقتصادی در مناطقی که اقتصاد آن‌ها متکی به کشت واحد است، اهمیت بیش‌تری دارد. ایجاد اشتغال غیرکشاورزی، علاوه بر تقویت پایه‌های اقتصاد روستایی، مانع از مهاجرت روستاییان خواهد شد و فراهم کردن ساختار انجام فعالیت‌های متنوع اقتصادی، نه تنها کیفیت زندگی روستایی را به کیفیت زندگی شهری نزدیک و هم‌سان خواهد کرد؛ بلکه باعث کاهش مشکلات شهری که به واسطه مهاجرت‌های فزاینده و حاشیه‌نشینی و مشکلات تبعی آن پدید می‌آید، خواهد شد. بنابراین، پایداری زمانی پدید

می‌آید و باقی می‌ماند که سیستم دارای تنوع در اجزا باشد و در پایان تنوع کارکردی را در جهت ثبات حفظ کند (قاسمی و جوان، ۱۳۹۳، ص. ۲۳۸)

مهاجرت گسترده روستاییان به شهرها، گسترش فقر و بیکاری، عدم امنیت غذایی و قرارگرفتن عمده جمعیت روستایی در حاشیه، نشان‌دهنده این است که در عمل اهداف اساسی توسعه مبنی بر افزایش پایدار درآمد، گسترش اشتغال-های توسعه مبنی بر افزایش پایدار درآمد، گسترش اشتغال تولید و برقراری متعادل تر منافع ناشی از رشد در مناطق روستایی با شکست روبه‌رو شده است. از سویی دیگر، باید پذیرفت که گسترش کشاورزی توان کافی برای رشد اقتصاد نواحی روستایی را ندارد. اکنون با مشخص شدن ناپایداری‌ها و ضررهای فراوان آن در مسیر توسعه پایدار به صورت مسأله‌ای مهم نمود یافته است (قادری، عزتی و حسین پور، ۱۳۹۰، ص. ۱۷).

اسپنگبرگ (۱۳۸۶) پایداری اقتصادی را ایجاد و حفظ درآمد دائمی و باثبات برای افراد جامعه، بدون کاهش و زوال سرمایه‌ها و ذخایر می‌داند. وی معتقد است اقتصاد زمانی پایدار است که منجر به پایداری سیستم‌های طبیعی، اجتماعی و انسانی شود. پایداری بر اشتغال پایدار، درآمد مناسب و کافی تأکید دارد. پایداری اقتصادی در فضاها روستایی به معنی تقویت مبانی اقتصاد روستایی به امنیت اقتصادی از نظر دسترسی به معیشت پایدار، در امور مستمر باثبات، اشتغال سودمند و منابع مالی قابل اتکا و در نهایت، فناوری مقتضی و هم‌ساز با محیط و بهره‌برداری از منابع انسانی است.

جوان (۱۳۹۰) با توجه به چالش‌های پیش روی سکونت‌گاه‌های روستایی بیان کرده است که در قالب الگوی توسعه پایدار، پایداری معیشت و امنیت اقتصادی در نواحی روستایی اهمیت بسیار اساسی دارد؛ زیرا از سویی، با افزایش کارایی باید میزان بهره‌وری از ظرفیت‌ها و توان‌های بالقوه و بالفعل موجود در فعالیت‌های اقتصادی را افزایش داد و از سویی دیگر، برای تضمین استمرار معیشت و ایجاد اشتغال درآمد، اقدام به متنوع‌سازی فعالیت‌های اقتصادی در فضاها روستایی کرد. نظر به این‌که درآمد حاصل از فعالیت‌های کشاورزی در این جوامع ممکن است اشتغالی در حد معیشت ایجاد کند، بی‌تردید تنوع‌بخشی به فعالیت‌های غیرکشاورزی را می‌توان عاملی تأثیرگذار در کاهش فقر روستایی این جوامع دانست (افتخاری و طاهرخانی، ۱۳۸۳). بنا به اعتقاد ایزدی و

۴. یافته‌های تحقیق

۴.۱. تجزیه و تحلیل داده‌ها

پس از سنجش و اثبات روایی و پایایی پرسش‌نامه‌های تحقیق، آزمون‌های آماری به شرح زیر به انجام رسید که در ادامه، نتایج نهایی آن‌ها ارائه خواهد شد. پیش از انجام هرگونه تحلیل آماری، ضروری است تا نسبت به نرمال بودن یا نرمال نبودن توزیع داده‌ها اطمینان حاصل کنیم. برای انجام این کار باید از آزمون کولموگروف اسمیرنوف استفاده کنیم. براساس نتایج به دست آمده، سطح معناداری معادل ۰,۱۳۹، توزیع داده‌ها در پرسش‌نامه، نشان‌دهنده وجود تنوع اقتصادی به صورت نرمال می‌باشد. در این قسمت، نتایج حاصل از تحلیل داده‌ها با استفاده از آزمون تکنیک آماری هم‌بستگی خطی پیرسون و براساس فرض طراحی شده مورد بررسی قرار می‌گیرد.

فرضیه: بین تنوع اقتصادی و پایداری در نواحی روستایی، رابطه مستقیمی وجود دارد.

متغیر تنوع اقتصادی و پایداری هر دو در سطح فاصله‌ای طراحی شده است. بنابراین، برای آزمودن این فرضیه از تکنیک آماری هم‌بستگی خطی پیرسون استفاده شده است. فرضیه‌های آماری به ترتیب زیر نوشته می‌شود:

فرضیه یک $H: P > 0$ فرضیه صفر $H: P = 0$

در فرضیه صفر، فرض ما این است که هیچ‌گونه ارتباطی بین تنوع اقتصادی و پایداری در نواحی روستایی وجود ندارد و فرضیه مقابل بیان‌گر وجود رابطه بین این دو متغیر است.

برزرگر (۱۳۹۰) کاربرد فناوری‌های نوین و تنوع‌بخشی به فعالیت‌های اقتصادی روستاها، علاوه بر آثار مثبت و منفی در ابعاد دیگر اقتصادی، کالبدی و فضایی، همواره دگرگونی‌هایی در ابعاد اجتماعی و فرهنگی آن جامعه به دنبال خواهد داشت. مناطق روستایی با توجه به وابستگی فعالیت‌های اقتصادی آن به منابع طبیعی، برای بقای خود با محدودیت‌های متعددی در توسعه اقتصادی مواجه هستند. اشتغال و درآمدهای حاصل از فعالیت‌های سنتی، نمی‌تواند بر چالش‌های پیش روی نواحی روستایی غلبه کند. از این رو، اهمیت توسعه فعالیت‌های غیرزراعی و چندبخشی، به‌ویژه توسعه فعالیت‌های مرتبط با گردش‌گری روستایی با توجه به کارکرد چندوجهی خود به عنوان یک الگوی متنوع‌سازی اقتصادی محلی و تقویت‌کننده پایه‌های اقتصادی برای ایجاد ظرفیت‌های جدید و ارزش‌افزوده می‌تواند مورد توجه قرار گیرد. یگانه و ولایی (۱۳۹۳) بیان می‌کنند که تنوع، شالوده و اساس ثبات و پایداری است و هر اندازه سیستمی متنوع‌تر شود، پایداری و پویایی آن در طول زمان و در مکان‌های مختلف نه تنها در مقابل تنش‌های درونی؛ بلکه در مقابل تنش‌های بیرونی نیز حفظ می‌شود. بنابراین، از مجموع مطالعات پیشین می‌توان به این نتیجه رسید که گسترش فعالیت‌های غیرکشاورزی، علاوه بر این که میزان فشار بر منابع طبیعی را کاهش می‌دهد، منجر به بالارفتن سطح درآمد و گسترش رفاه و در نهایت، ثبات اقتصادی در سطح روستاها می‌شود.

جدول ۳- آزمون معناداری رابطه میان تنوع اقتصادی و پایداری در نواحی روستایی

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۳

نوع روستا	متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	ضریب پیرسون	سطح معنی‌داری
حاشیه رودخانه‌ای	پایداری روستایی	۲,۹۲	۰,۱۳۲	۰,۸۶۵	۰,۰۰۰
	تنوع اقتصادی	۲,۲۷	۰,۲۹		
روستاها دشتی	پایداری روستایی	۲,۸۳	۰,۱۸۶	۰,۸۲۳	۰,۰۰۰
	تنوع اقتصادی	۲,۲۲	۰,۳۳		
روستاها کوهستانی	پایداری روستایی	۲,۹۲	۰,۲	۰,۸۱۰	۰,۰۰۰
	تنوع اقتصادی	۲,۲۱	۰,۳۶		

روستاهای کوهستانی

برطبق جدول (۴) میانگین پایداری روستایی، در روستاهای کوهستانی این شهرستان برابر ۲,۹۲ و میزان میانگین تنوع اقتصادی ۲,۲۱ است. میزان ضریب پیرسون ($r=0,810$) شده است که مثبت و دارای جهت مستقیم است؛ یعنی با افزایش میزان میانگین تنوع اقتصادی میزان پایداری روستایی هم افزایش می‌یابد. بنابراین، با توجه به این که سطح معنی داری آن ($sig=0,000$) کم‌تر از ۰,۰۵ است، این رابطه با ۹۹ درصد اطمینان تأیید می‌شود. بنابراین، فرضیه یک در حوزه روستاهای یادشده، مورد قبول واقع می‌شود.

این فرضیه را برای تمامی روستاهای نمونه، مورد آزمون و بررسی قرار دادیم؛ ولی به دلیل رعایت استاندارد و فرمت مجله از درج آن خود داری به عمل آمد و تنها به رتبه‌بندی روستاها از نظر پایداری اقتصادی مطابق جدول (۴) بسنده می‌شود.

جدول (۴) نشان می‌دهد دامنه میزان میانگین بعد پایداری اقتصادی در همه ۲۷ روستا از میزان ۱,۸۷ تا ۲,۴۱ است. این میزان گویای آن است که پایداری اقتصادی در همه روستاها در حد مطلوب و مناسبی قرار ندارد. اگر بخواهیم ۲۷ روستا را با هم دیگر مقایسه کنیم. روستاهای چم چنگ، چم عالی، چم خلیفه، چم جنگل و هوره، به عنوان شش روستایی هستند که دارای بیش‌ترین میزان پایداری اقتصادی بوده و روستاهای کتک، اقبالغ، اسدآباد، کم‌ترین میزان پایداری اقتصادی را به خودشان اختصاص داده‌اند.

برای آزمون معناداری رابطه میان تنوع اقتصادی و پایداری در نواحی روستایی از تکنیک آماری پیرسون استفاده شده است. براساس جدول بالا، محاسبات صورت‌گرفته در نواحی سه‌گانه به شرح زیر می‌باشد:

روستاهای حاشیه رودخانه

همان‌گونه که در نتایج جدول (۳) مشاهده می‌شود، میانگین پایداری روستایی در روستاهای حاشیه رودخانه‌ای برابر ۲,۹۲ و میزان میانگین تنوع اقتصادی ۲,۲۷ است. میزان ضریب پیرسون ($r=0,865$) که مثبت و دارای جهت مستقیم می‌باشد؛ یعنی با افزایش میزان میانگین تنوع اقتصادی، میزان پایداری روستایی هم افزایش می‌یابد. با توجه به سطح معنی‌داری ($sig=0,000$) که کم‌تر از ۰,۰۵ است، این رابطه با ۹۹ درصد اطمینان برای روستاهای یادشده تأیید می‌شود. بنابراین، فرضیه یک مورد قبول واقع می‌شود.

روستاهای دشتی

براساس محاسبات صورت‌گرفته میانگین پایداری روستایی، در روستاهای دشتی این شهرستان برابر ۲,۸۳ و میزان میانگین تنوع اقتصادی ۲,۲۲ است. میزان ضریب پیرسون ($r=0,823$) شده است که مثبت و دارای جهت مستقیم است؛ یعنی با افزایش میزان میانگین تنوع اقتصادی میزان پایداری روستایی هم افزایش می‌یابد، با توجه به سطح معنی‌داری ($sig=0,000$) که کم‌تر از ۰,۰۵ است. این رابطه با ۹۹ درصد اطمینان تأیید می‌شود. بنابراین، فرضیه یک برای روستاهای یادشده، مورد قبول واقع می‌شود.

جدول ۴- میزان میانگین پایداری اقتصادی و رتبه‌بندی روستاهای ۲۷ گانه

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۳

سطح	نام روستا	میانگین بعد اقتصادی	رتبه	بیش‌ترین	کم‌ترین
روستاهای حاشیه رودخانه‌ای	چم کاکا	۲,۳۲	سوم	۲,۰۹	۲,۵۹
	چم جنگل	۲,۲۹	چهارم	۲,۲۱	۲,۳۸
	چم خلیفه	۲,۴	دوم	۱,۵۲	۲,۷۶
	چلون	۲,۲۵	ششم	۱,۹۷	۲,۵۳
	چم عالی	۲,۳۲	سوم	۲,۱۴	۲,۶
	کاهکش	۲,۱۴	چهاردهم	۱,۶۳	۲,۶۵
	چم خرم	۲,۱۹	دهم	۲,۱	۲,۲۹
	گرمدره	۲,۴	دوم	۲,۲۹	۲,۵۳
	چم چنگ	۲,۴۱	اول	۱,۷۶	۳

سطح	نام روستا	میانگین بعد اقتصادی	رتبه	بیشترین	کمترین
روستاهای دره‌ای (حاشیه رودخانه‌ای)	هوره	۲,۲۹	چهارم	۱,۴۸	۲,۸۱
	یاسه چا	۲,۱۵	سیزدهم	۱,۶۳	۲,۴۲
	محمد آباد	۲,۱۸	یازدهم	۱,۵۷	۲,۷۷
	پهنا	۲,۱۲	پانزدهم	۱,۷۳	۲,۵۱
دشتی	کاکلک	۲,۲۳	هشتم	۱,۸۴	۲,۵۱
	سیرک	۲,۲۶	پنجم	۲,۲۱	۲,۳۲
	نوآباد	۲,۲۳	هشتم	۱,۶۵	۲,۵
	بهرام آباد	۲,۱۴	چهاردهم	۱,۵	۳,۰۸
	تومانک	۲,۲۸	چهارم	۱,۵۲	۳
	لارک	۲,۲۲	نهم	۱,۷	۲,۷۷
	هرچگان	۲,۲۶	پنجم	۱,۷۸	۲,۸۲
	بارده	۲,۲۴	هفتم	۱,۷	۳,۰۸
	اسد آباد	۲,۰۸	شانزدهم	۱,۵۹	۲,۶۲
	اقبالغ	۲,۰۱	هفدهم	۱,۷۳	۲,۲۴
کوهستانی	خوی	۲,۲۲	نهم	۱,۵۲	۲,۷۹
	کتک	۱,۸۷	هجدهم	۱,۶۳	۲,۱۳
	وانان	۲,۲۵	ششم	۱,۷	۲,۹۷
	اوج بغاز	۲,۱۶	دوازدهم	۲,۱۵	۲,۱۷

جدول ۵- میانگین پایداری اقتصادی، کمینه و بیشینه و رتبه‌بندی سه سطح روستایی

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۳

سطح	میانگین	کمترین	بیشترین	رتبه
رودخانه‌ای	۲,۲۷	۱,۴۸	۳	اول
دشتی	۲,۲۲	۱,۵	۳,۰۸	دوم
کوهستانی	۲,۲۱	۱,۵۲	۳,۰۸	سوم

۵. بحث و نتیجه‌گیری

همان‌گونه که جدول (۵) نشان می‌دهد، میانگین‌های پایداری روستاهای در مناطق سه‌گانه بیان‌کننده این نتیجه است که روستاهای حاشیه رودخانه‌ای به دلیل بهره‌مندی از تنوع اقتصادی (داشتن مزیت رودخانه و جذب توریسم، باغداری و صنایع دستی) دارای بیش‌ترین میزان در بعد پایداری اقتصادی برابر ۲,۲۷ و روستاهای دشتی به لحاظ تک‌محصولی بودن (زراعت) متکی به چاه و قنات و همچنین، مزیت نزدیکی به مرکز استان و برخورداری از مشاغل خدماتی در ادارات و شرکت‌های دولتی در رتبه دوم پایداری به میزان ۲,۲۲ و روستاهای کوهستانی به جهت تک‌محصولی بودن متکی به زراعت (غالباً دیم) و مقدار ناچیزی دامپروری و عدم

برخورداری از مزیت نسبی دو ناحیه قبلی در رتبه سوم با میانگین پایداری ۲,۲۰ قرار دارد.

به منظور بررسی رابطه بین پایداری و تنوع اقتصادی از تکنیک آماری هم‌بستگی خطی پیرسون استفاده شده است. بررسی نتایج به دست آمده نشان از هم‌بستگی قوی و مستقیم بین تنوع اقتصادی و پایداری سکونت‌گاه‌های روستایی به میزان ۰,۸۱ است. بنابراین، با افزایش تنوع اقتصادی میزان پایداری نیز افزایش پیدا می‌کند. پایداری نقاط روستایی به میزان بالایی از تنوع اقتصادی تبعیت می‌کند. رابطه بین تنوع اقتصادی و تمام ابعاد پایداری (پایداری اقتصادی، پایداری اجتماعی و پایداری محیطی) به ترتیب برابر ۰,۸۸، ۰,۸۳ و ۰,۶۹ است.

با بررسی‌های انجام‌شده، این نتیجه حاصل شد که اگر به فعالیت‌های اقتصادی در نواحی روستایی تنوع بخشیده شود، امکان دستیابی به پایداری اقتصادی و به تبع آن، پایداری اجتماعی و محیطی وجود دارد.

در حال حاضر، روستاهای حاشیه رودخانه‌ای (زاینده‌رود) از سه منبع بزرگ اقتصادی (جذب توریسم، باغداری و صنایع دستی و قالی‌بافی) بهره می‌برند و نتیجه آن، همان‌گونه که طبق جدول (۵) مشخص شد، پایداری بالا در بعد اقتصادی است و دو منطقه روستایی دیگر از نظر اقتصادی، غالباً متکی به زراعت هستند و با خشک‌سالی‌های اخیر وضعیت بسیار اسفباری را تجربه می‌کنند. بنابراین، دو پیشنهاد برای روستاهای یادشده، به منظور خروج از این بن‌بست اقتصادی در نظر گرفته شده است. اول: ترویج باغداری با توجه به محدودبودن زمین‌های کشاورزی و آب موجود در نواحی یادشده و همچنین، بالابودن ارزش‌افزوده باغداری نسبت به زراعت.

دوم: ایجاد زیرساخت‌های جذب گردشگر به دلیل بهره‌مندی ناحیه از اقلیم و آب و هوای معتدل در تابستان و بهره‌مندی از برف و چشم‌اندازهای بی‌نظیر در زمستان، می‌تواند دو کانون بزرگ جمعیتی اصفهان و خوزستان را به میهمانی تابستانه و زمستانه (با امکانات ورزشی مناسب زمستان) فراخواند.

گردشگری روستایی با فراهم‌آوردن فرصت‌های جدید برای بسیاری از روستاها، وسیله‌ای است که به جوامع روستایی حیات دوباره می‌دهد و موجب توسعه این نواحی می‌شود و این سکونت‌گاه‌ها را پابرجا نگه می‌دارد. گردشگری روستایی منبع مهم و جدید ایجاد درآمد برای جوامع روستایی است و در بسیاری از کشورها هم‌چون اسپانیا، فرانسه و غیره، این صنعت پویا را به عنوان منبع اصلی درآمد، اشتغال‌زایی، رشد بخش عمومی و توسعه زیربنایی می‌دانند و برای رونق آن بسیار می‌کوشند. بنابراین، گردشگری روستایی می‌تواند وسیله مهمی برای توسعه اجتماعی-اقتصادی جوامع روستایی و غالباً وسیله مهمی به منظور حمایت از محیط زیست و فرهنگ روستایی محسوب شود. بنابراین، نقش اساسی در توسعه و حفظ روستا دارد.

یادداشت‌ها

1. Stratified Random Sampling
2. Kolmogorov-Smirnov Test
3. Piter Hardy
4. Brouker & Brouks

کتابنامه

1. Barrett, C. B., Reardon, T., & Webb, P. (2001). Nonfarm income diversification and household livelihood strategies in rural Africa: concepts, dynamics, and policy implications. *Journal of Food Policy*, 26(4), 315-331.
2. Bensemann, J., & Hall, C. M. (2010). Copreneurship in rural tourism: exploring women's experiences. *International Journal of Gender and Entrepreneurship*, 2(3), 228-244.
3. Bergmann, S. (2011). Fertility tourism: Circumventive routes that enable access to reproductive technologies and substances. *Journal of Signs, Fertility Tourism*, 36(2), 280-289.
4. Brooker, E., & Burgess, J. (2008). Marketing destination Niagara effectively through the tourism life cycle. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 20(3), 278-292.
5. Chamberz, R. (1376/1997). *Rural development priority for the poor* (M. Azkiya, Trans.). Tehran: university Tehran publication. [In Persian]
6. Ebrahim zadeh, E., & Aghasi Zadeh, A. (1388/2009). The analysis of effective factors in the expansion of coastal region of Chabahar tourism through SWOT Model. *Journal of Urban - Regional Studies and Researches*, 1(1), 107-128. [In Persian]
7. Farahani, H. (1385/2006). Evaluation stability in rural areas with emphasis on social factors Tafresh County. Unpublished master s thesis. University of Tehran, Tehran, Iran. [In Persian]
8. Farahmand, Sh., & Abotalebi, M. (1391/2012). Effect of variety and economical profession on occupation development in Iran. *Journal of economic Research*, 47(3), 63-45. [In Persian]
9. Ghaderi, E., Ezati, E., & Hosseinpour, Sh. (1390/2011). Study of rural tourism development Asara District in the Karaj County. *Quarterly Geographical Journal of Territory (Sarzamin)*.8(31), 17-30. [In Persian]
10. Ghasemi, M., & Javan, J. (1393/2014). Clarification of the relationship between diversification of economic activities and sustainable rural development (Case study: Mashhad County). *Journal of Rural Studies*, 5(2), 237-262. [In Persian]
11. Izadi, H., & Barzegar, S. (1391/2011). A feasibility study on the economic impact analysis of environmental issues. *The first conference of Iran Urban Economics* (Pp. 1-14), Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran. Retrieved 16 June 2014 from http://www.civilica.com/Paper-URBANECONOMICS01-URBANECONOMICS01_070.html [In Persian]
12. Javan, J. (1380/2001). *Geography of population in Iran*. Mashhad: Jahad Universaity, Mashhad Publication. [In Persian]
13. Kaviani, Y. (1385/2006). *The stability of rural settlements (Case Study: Simineh District of Buchanan county)*. Unpublished master s thesis, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran. [In Persian]
14. Papal-e-Yazdi, M. H. & Ebrahimi, M. A. (1386/2007). Theories of rural development. Tehran: SAMT Publication. [In Persian]
15. Statistic Center of Iran. (1390/2011). Housing census Chaharmahal and Bakhtiari Province. Tehran: SCI Publication. [In Persian]
16. Statistic Center of Iran. (1390/2011). Statistical Yearbook Chaharmahal and Bakhtiari Province. Tehran: SCI Publication. [In Persian]
17. Taherkhani, M., & Roknoddin-e-Eftekhari, A.R. (1383/2004). Analysis of the mutual relationship between urban and rural areas in the development of rural areas of Qazvin Province. *Journal of Human Sciences of Modarres*, 8(4), 89-112. [In Persian]
18. Tsai, W. H., & Chou, W. C. (2009). Selecting management systems for sustainable development in SMEs: A novel hybrid model based on DEMATEL, ANP, and ZOGP. *Journal of Expert Systems with Applications*, 36(2), 1444-1458.
19. Valayee, M., & Mohammadi-e-Yeganeh, B. (1393/2014). Diversification of the rural economy to achieve sustainable development (Case Study: Marhamatabad village north of the Miandoab). *Journal of Spatial Economic and Rural Development*, 3(2), 54-70. [In Persian]

The Effect of Economic Diversity on Rural Regions' Sustainability (Case study: Shahrekord County Rural Area)

Soleyman Sadeghie-e-Chamchengi^{*1} – Ahmad Taghdisi²- Seyyed Eskandar Seydaiee³

1- Ph.D. Candidate, in Geography and Rural Planning, University of Isfahan, Isfahan, Iran.

2- Assistant Prof. in Geography and Rural Planning, University of Isfahan, Isfahan, Iran.

3- Associate Prof. in Geography and Rural Planning, University of Isfahan, Isfahan, Iran.

Received: 3 February 2015

Accepted: 21 November 2015

Extended Abstract

1. INTRODUCTION

Recent century has witnessed a more growing interest in the concept of sustainability. The impetus for this interest arises from a number of factors including awareness of worsening social, economic, and environmental conditions and lack of ability on the part of the present economic and social systems in most developing countries to keep population especially in rural regions. As such, villagers, compared to city dwellers, have less income and receive fewer social services. So, they are considered as more vulnerable and poor. These factors lead to their emigration. The present study seeks to investigate the effect of economic diversity on rural regions sustainability in Shahrekord County, aiming at optimizing the future programs, contributing to better decision-makings and programming directed at sustainable development of rural regions as well as presenting suitable strategies and solutions to keep and enhance sustainability of rural regions.

2. METHODOLOGY

In this study, required data was collected through survey-correlational method. 27 villages out of a total of 54 villages of Shahrekord County were selected from among 4 districts: Central, Laran, Ben, and Saman, at 3 geographical levels: mountainous-based, valley-based, and plain-based. Utilizing the Cochran formula, 382 families were selected as the sample, out of a total

of 17032 rural families. Then the sample was determined based on the population of each village to the whole population. The stratified random sampling was used as the method to select and determine the required sample. After that, a questionnaire was designed and administered to the participants. The reliability estimate of the questionnaire using Cronbach's alpha was .653. The content of the questionnaire was validated through convening a panel of university experts majoring geography and sociology.

3. DISCUSSION

The collected data was analyzed both descriptively and inferentially using SPSS software through Pearson correlation analysis. The results showed that there was a significant relationship between economic diversity and rural regions sustainability ($r=0.765$, $p < 0.1$). Moreover, there was significant correlation between economic diversity and different dimensions of rural regions sustainability. On the other hand, categorizing economic sustainability into 3 geographical levels including valley-based (river-based), plain-based, and mountainous-based levels showed that those villages at river-based level had the highest sustainability due to having high capabilities and income diversity.

Key word: Economic diversity, sustainability, sustainable development, Shahrekord County.

How to cite this article:

Sadeghie-e-Chamchengi, S., Taghdisi, A. & Seydaiee, S. E. (2016). The effect of economic diversity on rural regions sustainability (Case study: Shahrekord County rural area). *Journal of Research & Rural Planning*, 5(3), 24-37.

URL <http://jrrp.um.ac.ir/index.php/RRP/article/view/44097>

ISSN: 2322-2514

eISSN: 2383-2495